

MITÄ PIENTEN LASTEN VANHEMMAT HALUAVAT PERHEPOLITIICALTA?

MINNA SALMI – JOHANNA LAMMI-TASKULA

Stakes tekee sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta tutkimusta perhevapaiden käytöstä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää äitiys-, isyys-, vanhempain- ja hoitovapaan käytön suhdetta naisten ja miesten asemaan työelämässä, perhevapaiden käyttöä koskevaa päätöksentekoa perheissä sekä pienten lasten vanhempien käsityksiä siitä, miten lasten hoito olisi hyvä järjestää Suomessa.

Olemme parhaillaan analysoimassa vuodenvaihteessa 2001/2002 kerättyä kyselyaineistoa, jossa vuonna 1999 syntyneiden lasten vanhemmilta, äideiltä ja isiltä erikseen, on koottu tietoa näistä teemoista. Kyselyyn on vastannut noin 3 300 äitiä ja 1 400 isää. Koska kyseessä eivät ole saman lapsen vanhemmat, on kyselyssä siis käytettävissä tietoa lähes 5 000 pikkulapsiperheen käytännöistä ja kokemuksista sekä niissä vallitsevista käsityksistä.¹

Tässä artikkelissa esitellään ensimmäisiä tuloksia aineiston perhepolitiikkaa koskevista kysymyksistä. Viime kuukausina on käyty vilkasta keskustelua lapsiperheiden tilanteesta ja sen osana siitä, miten perhevapaat ja päivähoito tulisi järjestää.² Siksi haluamme kertoa jo analyysin alkuvaiheessa alustavasti, millaisia toiveita juuri nyt pikkulapsivaihetta elävillä naisilla ja miehillä on omaan elämäntilanteeseensa välittömästi liittyvien perhepoliittisten järjestelmien suhteen. Tarkastelumme keskittyy kolmeen keskustelussa paljon esillä olleeseen teemaan. Ensinnäkin tarkastelemme sitä, minkälainen vanhempainvapaan

tulisi pienten lasten äitien ja isien mielestä olla ja miten sen käytön jakautua vanhempien kesken. Toiseksi kerromme, mitä mieltä he ovat perhevapaiden aikana saatavien korvausten tasosta. Kolmanneksi käsittelemme sitä, mitä mieltä pikkulasten äidit ja isät ovat subjektiivisesta oikeudesta päivähoitoon.

MITEN PERHEVAPAALLE?

Nykyinen vanhempainvapaan toteuttamiskäytäntö, jossa noin neljän kuukauden äitiyslomaa seuraava puolen vuoden vanhempainvapaakausi on periaatteessa jaettavissa vanhempien kesken, mutta jonka äidit kuitenkin valtaosin käyttävät, on varauksetta hyvä vain noin joka neljännen pienen lapsen äidin ja isän mielestä.³ Varsinkin miehet, mutta myös naiset ovat melko vahvasti sitä mieltä, että olisi hyvä, jos isät pitäisivät nykyistä enemmän vanhempainlomaa; täysin samaa mieltä on tästä väitteestä kaksi viidestä isästä ja kolmannes äideistä.

Miten tähän sitten voitaisiin päästä? Vain pieni vähemmistö on halukas erottamaan isille nykyisestä vanhempainvapaasta oman osuuden. Tätä ajatusta tukee varauksetta isistä runsas ja äideistä vajaa kymmenesosa. Selvästi suosituin ratkaisu on pidentää vanhempainvapaakautta nykyisin ehdoin, jolloin siis vanhemmat keskenään sopivat, miten vapaan käyttö jaetaan. Tämän ratkaisun kannalla on 40 prosenttia äideistä ja lähes saman verran isistä. Nykyisen vanhempainvapaan pidentämistä yksin isän käytettävissä olevalla jak-

¹Äideistä 18 prosenttia ja isistä 36 prosenttia kertoi täyttäneensä lomakkeen yhdessä puolisonsa kanssa.

²Perhevapaat-termillä viittaamme tässä yhteydessä vanhempainvapaaseen ja hoitovapaaseen. Laajassa mielessä termin alle kuuluvat myös äitiys- ja isyysvapaa, tilapäinen hoitovapaa sekä vapaa pakottavista perhesyistä. Niitä emme kuitenkaan tässä artikkelissa käsittele.

³Kysymykset perhepolitiikasta olivat lomakkeessa väittämien muodossa. Tässä käsittelemme vastauksia kuvaamalla väittämien kanssa täysin samaa mieltä olevien osuuksia.

solla kannattaa varauksetta 30 prosenttia sekä isistä että äideistä.

Jos vanhempainvapaakautta jatkettaisiin, miten pitkä sen tulisi olla? Pienten lasten äidit ovat hyvin kohtuullisia toiveissaan – tai realistejä. Heistä lähes kolmannes esittää ansiosidonnaisen vanhempainrahakauden jatkamista siihen asti, kunnes lapsi täyttää vuoden. Neljännes jatkaisi kautta vielä puoli vuotta pidempään, 29 prosenttia toivoisi kauden jatkuvan aina siihen asti, kun lapsi on 2- tai 3-vuotias. Isät esittävät reippaampia pidennyksiä nykyiseen ansiosidonnaiseen vanhempainrahakauteen. Heistä joka viides tyytyisi lapsen yksivuotispäivään ulottuvaan kauteen, joka kymmenes puolta vuotta pidempään ja yli kolmannes esittää kauden jatkamista lapsen kaksi- tai kolmivuotissyntymäpäivään asti.

Hoitovapaa eli mahdollisuus olla poissa töistä siihen asti, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta, on myös etuus, jota ovat käyttäneet lähes yksinomaan äidit, vaikka isillä olisi siihen yhtäläinen oikeus. Vallitsevaa käytäntöä pitää hyvänä runsas neljännes äideistä ja vajaa neljännes isistä. Neljännes äideistä ja jopa kolmannes isistä on sitä mieltä, että olisi hyvä, jos isät pitäisivät enemmän hoitovapaata. Hyvin harva eli joka kymmenes äiti ja hieman useampi isä on kuitenkin sillä kannalla, että hoitovapaan käyttö tulisi jakaa niin, että isälle tulisi oma osuus, jota äiti ei voi käyttää.

Kotihoidon tuki on vakiinnuttanut asemansa varsin vankasti. Sen on valmis poistamaan vain 17 äitiä 3 300:sta. Kotihoidon tuen suuruus, tai pikemminkin pienuus, on ollut runsaan keskustelun kohteena viime vuosina. Kotihoidon tuen perusosa (nytemmin hoitoraha) on ollut 1 500 mk/kk eli 252,28 euroa vuodesta 1996 lähtien. Kun kotihoidon tukeen voi saada myös sisaruskorotuksen ja tulosidonnaisen lisän, oli perheiden keskimäärin saaman kotihoidon tuen suuruus 2 102 mk/kk vuonna 2000 (Kansaneläkelaitoksen tilastollinen vuosikirja 2000).⁴ Juuri kukaan vastaajista ei pidä tukea riittävänä, vaan valtaenemmistö sekä äideistä että isistä on ehdottomasti kotihoidon tuen perusosan korottamisen kannalla. Myös tuen tulosidonnaista osaa haluaa korotettavaksi lähes puolet vastaajista. Suhteelli-

sen suuri osa eli lähes kuudennes vastaajista ei kuitenkaan osaa ottaa kantaa kysymykseen tulosidonnaisen osan suuruudesta.⁵

Kotihoidon tuen tulisi vastaajien mielestä olla suuruudeltaan vähintään 2 000–3 000 markkaa eli 336–505 euroa. Tätä mieltä on runsas kolmannes äideistä ja vajaa kolmannes isistä. Kolmen ja neljän tuhannen markan (505–673 euron) välille halusi tuen nostaa joka viides äiti, samoin joka viides ehdottaa neljän ja viiden tuhannen markan (673–841 euron) välillä olevaa summaa. Isistä hieman harvempi eli runsas kolmannes katsoo, että tuen tulisi olla vähintään 3 000–4 000 markan (505–673 euron) tasolla.

OSA-AIKAISET PERHEVAPAAT EIVÄT HOUKUTTELE

Perhevapaiden pitäminen osa-aikaisena on ollut viime kuukausien julkisessa keskustelussa paljon esillä. Hallitus ehdottaa vuoden 2003 budjettiin liittyvässä perhevapaapakettissa, että vanhempainvapaan voisi pitää osa-aikaisena, jolloin sekä äiti että isä voisivat olla samaan aikaan osa-aikatyössä ja osittaisella vapaalla. Ehdotuksen mukaan tällainen työajan lyhentäminen tehtäisiin vähintään kahden kuukauden ajaksi ja sillä edellytyksellä, että työnantaja hyväksyy sen. Vanhempainrahana maksettaisiin osittaisella vapaalla olevalle vanhemmalle puolet ansiosidonnaisesta vanhempainrahasta.

Pienten lasten vanhemmat eivät kuitenkaan tunnu olevan kovin innostuneita perhevapaiden pitämisestä osa-aikaisena. Ajatusta nykyisen pituisen vanhempainloman pitämisestä osa-aikaisena kannattaa täysin vain viisi prosenttia äideistä ja 11 prosenttia isistä, eikä edes osittain samaa mieltä tästä ideasta ole kovin suuri joukko (joka

⁴Osa kunnista, mm. pääkaupunkiseudun kunnat, maksaa kotihoidon tukeen kuntalisää. Enimmillään kotihoidon tuki oli vuonna 2000 noin 4 000 mk/kk.

⁵Vaikeus ottaa kantaa kotihoidon tuen tulosidonnaisen osan suuruuteen saattaa johtua siitä, että termi ei ole vastaajille selvä (vaikkakin sen sisältö oli kysymyksen yhteydessä selostettu), tai siitä, että vastaajat eivät itse ole saaneet kotihoidon tukea tai sen tulosidonnaista lisäosaa eivätkä siten tunne asiaa. Jälkimmäistä tulkintaa tukee se, että en osaa sanoa -vastausten osuus on tässä kysymyksessä suurin, toisin kuin yleensä, parhaiten ansaitseviin perheisiin kuuluvilla. Tulosidonnaisen osan korottamista haluavat myös selvästi enemmän pienituloisiin perheisiin kuuluvat, joita asia koskettaa (täyteen 1 000 markan eli 168,19 euron hoitolisään oikeuttava tuloraja on nelihenkisessä perheessä 10 070 mk eli hieman alle 1 700 euroa).

kuudes äiti ja joka neljäs isä). Hieman enemmän kannatusta saa se, että vanhempainloma pidettäisiin osa-aikaisena, mutta se olisi vastaavasti nykyistä pidempi. Tätäkään ajatusta ei kuitenkaan tue varauksetta kuin 15 prosenttia äideistä ja viidennes isistä, osittain sitä kannattaa neljäs äideistä ja vajaa kolmannes isistä.

Osittaiselle hoitovapaalle jääminen eli vanhempainvapaajakson jälkeen tapahtuva työajan lyhentäminen enintään 30 tuntiin viikossa on ollut mahdollista jo 1990-luvun alusta lähtien. Tätä mahdollisuutta on kuitenkin käyttänyt vain noin 1 000–1 500 perhettä vuosittain, siis vain murto-osa siihen oikeutetuista (Kansaneläkelaitoksen tilastollinen vuosikirja 2000)⁶. Alle kolmivuotiaan lapsen vanhempi on voinut saada osittaisen hoitovapaan ajaksi tukea osittaisen hoitorahan muodossa; se on suuruudeltaan 375 markkaa (63,07 euroa) kuukaudessa. Osittaiselle hoitovapaalle jääminen olisi pikkulasten vanhempien mielestä harkittavissa oleva vaihtoehto siinä tapauksessa, että korvaustasoa selvästi nostettaisiin nykyisestä. Noin tuhannen markan eli 168 euron korvaustasolla osittaisen hoitovapaan mahdollisuus kiinnostaisi runsasta kolmasosaa äideistä ja viidesosaa isistä. Vähintään 1 500 markan (252 euron) korvauksen haluaisi lähes joka viides äiti ja reilu kolmasosa isistä.

OIKEUTTA PÄIVÄHOITOPAikkaAN ARVOSTETAAN

Monissa keskusteluissa sekä lehtien yleisönosastoissa että lasten ja lapsipolitiikan parissa toimivien piirissä on nostettu esiin kysymys kaikkien alle kouluikäisten lasten subjektiivisesta oikeudesta päivähoitopaikkaan, joka tuli voimaan vuonna 1996. On kysytty, onko tosiaan paikallaan, että tämä oikeus on myös niillä lapsilla, joiden vanhempi on kotona äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla nuorempaa sisarusta hoitamasena. Onpa myös kyseenalaistettu työttömänä olevan vanhemman oikeus pitää lastaan päivähoitossa.⁷ On oltu huolestuneita mm. siitä, minkälaisen signaalin subjektiivisen päivähoito-oikeuden ylläpitäminen näissä tilanteissa antaa van-

⁶Tiedot osittaista hoitorahaa saavien perheiden lukumääristä ovat käytettävissä vasta vuodesta 1997 eteenpäin.

hemmille: yhtäältä on signaalin sisältönä pidetty sitä, että yhteiskunta ottaa kasvatusvastuun (laiskoilta?) vanhemmilta, toisaalta sitä, että vanhempia ei pidetä riittävän hyvinä kasvattajina. Keskusteluissa on myös ehdotettu subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista osapäivähoitoon silloin, kun jompikumpi vanhempi on vanhempainlomalla nuoremmen sisaruksen kanssa. Pienten lasten vanhemmat itse eivät tunnu yhtyvän näihin ajatuksiin.

Selvä valtaenemmistö eli 70 prosenttia äideistä ja 77 prosenttia isistä on täysin samaa mieltä siitä, että oikeus päivähoitopaikkaan kaikille alle kouluikäisille lapsille on ehdottomasti säilytettävä. Joka kuudes äiti ja joka neljäs isä haluaa itse käyttää oikeuttaan päivähoitopaikkaan vanhemmalle lapselleen ollessaan nuoremmen kanssa äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla. Tässä saattaa olla kyse pikemminkin periaatteellisen mahdollisuuden haluamisesta kuin käytännössä toteutettavasta aikeesta, koska itse parhaillaan kotona olevat äidit ilmaisivat tällaisen halun muita harvemmin (13 %).

Päivähoito-oikeuden osa-aikaistamista vanhempainvapaalla olevien osalta pitää hyvänä ideana vain neljäs äideistä ja viidennes isistä; jos osittain samaa mieltä olevat lasketaan mukaan, ylletään hieman yli puoleen äideistä ja isistä. Ajatusta päivähoito-oikeuden poistamisesta niiltä lapsilta, joiden vanhempi on vanhempainvapaalla, ei tue kuin reilu kymmenesosa pikkulasten vanhemmista; edes osittain tällä kannalla olevat mukaan laskien ei poistamista kannata kuin kolmannes äideistä ja vajaa kolmannes isistä. Päivähoito-oikeutta ei haluta poistaa myöskään työttömien vanhempien lapsilta: vain runsas kymmenesosa äideistä ja isistä on tällaisen ratkaisun kannalla; osittain samaa mieltä olevat mukaan lukiin sitä tukee vajaa kolmannes vastaajista. Osa-aikaista päivähoitoa työttömien vanhempien lapsille kannattaa yhtä usea kuin osa-aikaista hoitoa vanhempainvapaalla olevien lapsille eli neljäs naisista ja viidennes miehistä.

⁷Sinänsä on ristiriitaista esittää päivähoito-oikeuden poistamista työttömänä olevien vanhempien lapsilta. Jos työttömän vanhemman lapsella ei ole hoitopaikkaa, työtön ei silloin ole työmarkkinoiden käytettävissä. Kun päivähoitopaikan järjestäminen yleensä edellyttää useamman kuukauden varoitusaikaa, on mahdollisesti löytyvän työpaikan vastaanottaminen silloin ongelmallista.

Tarkasteltaessa perhepolitiikkaa koskeviin kysymyksiin saatuja vastauksia herättää huomiota se, että joistakin teemoista puhuttaessa vastaajat ovat varsin usein (21–46 % vastaajista) valinneet en osaa sanoa -vaihtoehdon. Tämä on erityisen mielenkiintoista siksi, että nämä teemat ovat juuri niitä, jotka ovat olleet julkisessa perhevapaista käydyssä keskustelussa esillä paljonkin. Nämä teemat ovat miesten osuus perhevapaiden käytössä sekä perhevapaiden käyttäminen osa-aikaisena. Aineksia kannan ottamiseen siis voisi olettaa olevan, mutta keskustelu näyttääkin saaneen vastaajat varovaisiksi. Varovaisuus kannan ottamisessa näissä asioissa poikkeaa selvästi yleisestä linjasta, jonka mukaan en osaa sanoa -vastauksia oli enintään 10 prosentin verran. Kun Pentti Takalan tutkimuksessa pari vuotta aiemmin kysyttiin pienten lasten vanhempien (vastaajat olivat pääasiassa naisia) kantoja eräisiin perhepoliittisiin väittämiin, en osaa sanoa -valintojen osuus pysytteli enintään neljänneksessä ja oli tavallisimmin 7–13 prosenttia (Takala 2000, 132).⁸

En osaa sanoa -vastaukset olivat samoissa kysymyksissä yleisiä sekä naisilla että miehillä. Suv Ronkainen on havainnut, että sukupuolten välillä on eroja en osaa sanoa -valinnan yleisyydessä sillä tavoin, että naisilla näitä vastauksia on enemmän, jos arvioitavana on yleinen politiikka, miehillä puolestaan, jos pitää tarkastella itseä ja omaa kokemusta (Ronkainen 1999). Tässä aineistossa ei ole tämäntyyppistä eroa naisten ja miesten välillä, mikä voisi selittyä siitä, että tällä kertaa on puhe naisille hyvin läheisestä politiikan alueesta. En osaa sanoa -vastauksia on moneen politiikkakysymykseen yhtä suuri osuus naisilla ja miehillä, mutta eroja tulee tietynsäilyttämisen politiikka-kysymysten kohdalla. Sukupuolen sijasta erot en osaa sanoa -valintojen yleisyydessä ovat selvästi yhteydessä vastaajan koulutustasoon ja perheen tulotason: kysytyistä 23 asenneväittämästä 16–17 kohdalla en osaa sanoa -vastauksia oli useam-

⁸Poikkeuksena oli vastaaminen väitteeseen ”Yksityisen kilpailun tulo lasten päivähoitoon parantaa palveluiden laatua”, johon 38 prosenttia vastaajista oli haluton ottamaan kantaa. Suuri en osaa sanoa -vastaus osuus tässä saattaa liittyä siihen, että vain viidellä prosentilla vastaajista oli kokemusta yksityisestä päivähoitosta.

min alhaisen koulutus- ja tulotason vastaajilla, sekä naisilla että miehillä.⁹

Kysymys miehistä perhevapaiden käyttäjinä saa osan vastaajista mielteliäksi. Vaikka väite ”olisi hyvä, että isät pitäisivät nykyistä enemmän vanhempainlomaa” sai selkeästi kannatusta siinä mielessä, että eri mieltä sen kanssa ei ollut monikaan (5 % äideistä ja 4 % isistä), oli en osaa sanoa -valinnan tehnyt melko moni eli reilu kuudesosa naisista, kun taas miehistä vain joka kymmenes oli epävarma kannastaan.

Suurehko mielteliäiden naisten osuus tässä on mielenkiintoinen ilmiö, kun esimerkiksi tasa-arvobarometreissa kansalaiset ovat sankoin joukoin sukupuolesta ja iästä riippumatta olleet sillä kannalla, että miesten tulisi osallistua nykyistä enemmän lastensa hoitoon ja kasvatukseen (Melkas 1998 & 2001). Tulos on kuitenkin samansuuntainen kuin Stakesin Työ ja perhe -tutkimuksessa, jossa pienten lasten äidit pitivät muita useammin hyvänä nykyistä käytäntöä, jossa äidit pitävät valtaosan vanhempainvapaasta (Salmi & Lammi-Taskula 1999).

Voidaan siis kysyä, ovatko itse parhaillaan pikulapsivaihetta elävät naiset muita vähemmän halukkaita luopumaan omakseen kokemastaan vanhempainvapaasta ja antamaan siitä osan isän käyttöön. Näyttäisi pikemminkin olevan niin, että naiset haluavat vanhempainvapaan pidennystä – mieluiten nykyisin ehdoin, jolloin vapaan käytöstä päättäminen jää puolisoiden keskinäisen päätöksenteon varaan. Tätä tulkintaa naisten vastauksista ei kuitenkaan voine nähdä vain siten, että naiset haluavat itse käyttää kaiken vapaan. Mahdollista on, että naiset ajattelevat asiaa myös lapsen edun kannalta: vanhempainvapaan kesto halutaan pidentää nykyisestä, koska katsotaan, että pienelle lapselle olisi hyvä voida olla kotihoivossa nykyistä pidempään.

⁹Oli kuitenkin myös väittämiä, joiden kohdalla koulutus- tai tulotasolla ei ollut yhteyttä en osaa sanoa -valintoihin. Päivähoito-oikeuden säilyttäminen, kotihoidon tuen kannatus, mutta myös käsitys tuen riittämättömyydestä sekä kanta siihen, olisiko hyvä, että isät pitäisivät nykyistä enemmän vanhempainlomaa, eivät naisten kohdalla aiheuttaneet sen enempää epävarmuutta alemmilla koulutus- ja tulotasoilla kuin ylempilläkään. Miesten kohdalla tilanne oli pääosin sama, mutta kotihoidon tuen riittävyyteen tai tuen korottamiseen parempituloisten perheiden isät eivät osanneet ottaa kantaa useammin kuin huonompituloisten.

Sekä naiset että miehet olivat yhtä usein eli runsaassa viidenneksessä vastauksista haluttomia otamaan kantaa jonkin vanhempainvapaan osan kiintiöimiseen isän käyttöön, tapahtuipa tämä siten nykyisen pituisen kauden sisällä tai kautta pidentämällä. Kannastaan epävarmojen osuus on tässä aineistossa suurempi kuin pari vuotta aiemmin pienten lasten vanhemmille tehdyssä kyselyssä, jossa 16 prosenttia (nais)vastaaajista ei halunnut ottaa kantaa vain isien käyttöön tarkoitettua vanhempainlomaosuuden pidentämiseen (Takala 2000, 132). Lähes yhtä moni nainen ja mies oli tosin epävarma kannastaan siihen, tulisiko vanhempainlomakautta ylipäättään pidentää nykyehdoin.

Myös hoitovapaan käytön jakaminen vanhempien kesken oli asia, johon noin neljännes äideistä ei halunnut ottaa kantaa. Miehet tuntuivat olevan asennetasolla valmiimpia suosittelemaan isille hoitovapaan pitämistä: kolmasosa kannatti ajatusta lämpimästi ja vain joka kuudes ei halunnut ottaa kantaa. Ilmeisesti ideaa suositellaan kuitenkin vain toisille isille, koska todellisuudessa hoitovapaata pitäviä isiä on alle prosentti kaikista isistä. Hoitovapaankin kohdalla jonkin osan kiintiöiminen isille on asia, johon moni ei halua ottaa kantaa. Tässä kohdin naiset valitsevat en osaa sanoa -vaihtoehdon useammin (29 %) kuin miehet (24 %).

Kaikkein vahvimmin mielteliäisyyttä kuitenkin näyttää herättävän kysymys vanhempainvapaan osa-aikaisesta käyttämisestä. Lähes puolet äideistä ja kolmannes isistä ei ole osannut tai halunnut ottaa kantaa sitä käsitteleviin väittämiin. Tässä asiassa siis naiset ovat selvästi miehiä varovaisempia, mikä saattaa liittyä siihen, että osa-aikatyö on työmarkkinoilla yleisemmin naisten työtä. Vaikeus tai haluttomuus ottaa kantaa näihin teemoihin saattaa liittyä siihen, että osa-aikainen työ ei Suomessa yleensä ole yleinen työskentelymuoto, sekä siihen, että osa-aikainen työ on sitä tekevillä usein ei-toivottu vaihtoehto (Nähti & Väisänen 2000). Vaikeus ottaa kantaa voi johtua siitäkin, että ei ole mietitty asiaa, koska se ei tunnu itselle ajankohtaiselta. Epäröinti saattaa kuitenkin johtua myös siitä, että nimenomaan mietitään ja pohditaan, mikä olisi hyvä ja mahdollista. Voi esimerkiksi olla vaikea kuvitella, miten osa-aikaista työntekoa voisi omassa työssä soveltaa. Työnantajat eivät ehkä ole kovin halukkaita siihen ponnistukseen, jota töiden organisointi osa-aikaisena tehtäväksi edellyttäisi. Poh-

dintaa saattaa herättää myös se, että osa-aikaisuus ei välttämättä ole työntekijän etu, sillä se voi merkitä tavanomaista tiiviimpää työntekoa, käytännössä saman työmäärän tekemistä pienemmällä palkalla.

Kysymys osa-aikatyöstä on tietenkin aina myös kysymys toimeentulosta. Sitä ei siis välttämättä voida lapsen hoidon vaihtoehtona edes harkita. Tähän viittäisi se, että kolmannes sekä äideistä että isistä on jättänyt vastaamatta kysymykseen siitä, minkä suuruisella osittaisella hoitorahalla vastaaja olisi kiinnostunut harkitsemaan osa-aikatyötä ja osittaista hoitovapaata. Tämä näkyy myös siinä, että vanhempainloman osa-aikaistamisesta vapaakautta samalla pidentäen ovat kiinnostuneimpia ne naiset ja miehet, joiden perheen tulot ovat suurimmat: 21 prosenttia näistä naisista ja miehistä mutta vain 15 prosenttia pienituloisimpien perheiden äideistä ja 18 prosenttia isistä kannattaa ajatusta täysin. Kiinnostukseen nykyisen pituisen vanhempainloman osa-aikaistamisesta ei perheen tulotaso vaikuta naisten kohdalla, vaan kaikki naiset ovat siitä yhtä vähän kiinnostuneita. Sen sijaan parempituloisten perheiden isät ovat tästäkin vaihtoehdosta kiinnostuneempia (17 %) kuin miehet pienituloisissa perheissä (7 %).

Varsin kiinnostavaa, mutta myös pulmallista en osaa sanoa -vastausten suuressa osuudessa on se, että vahvaa mielipidettä ei ole näillä ihmisillä, jotka juuri nyt ovat siinä elämäntilanteessa, jota kysymykset koskevat. Kenellä tuo selkeä mielipide sitten on ja kenen (vahvan) mielipiteen pohjalta järjestelmiä kehitetään? Onko esimerkiksi niin, että perhevapaiden osa-aikaisen käytön ja osa-aikatyön yhdistelmä kiinnostaa enemmän poliitikkoja kuin vanhempia itseään?

MISTÄ ESITETÄÄN VAHVA MIELIPIDE?

Kuten edellä kävi ilmi, varsin vahvan mielipiteen pienten lasten vanhemmat esittävät kotihoidon tuen korottamisen ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden säilyttämisen puolesta. Korkeat päivähoito-oikeuden kannatusprosentit ovat erityisen merkittäviä siksi, että puolet kyselyyn vastanneista naisista oli tuolloin kotona hoitamassa lapsia. Myös näistä parhaillaan itse kotona lapsiaan hoitavista naisista runsas kaksi kolmasosaa haluaa ehdottomasti säilyttää kaikille oikeuden päivähoitopaikkaan. Edes osittain eri mieltä tämän oikeuden säilyttämisestä on itse kotihoidon valin-

neista naisista vain 14 prosenttia. Näyttää siis siltä, että selvä enemmistö eri hoitoratkaisuunkin päätyneistä naisista haluaa säilyttää subjektiivisen päivähoito-oikeuden. Kiinnostavaa on myös se, että varsin harva olisi viemässä subjektiivista päivähoito-oikeutta niiltä ryhmiltä, joiden osalta sitä on julkisessa keskustelussa vaadittu karsittavaksi.

Jatkamme aineiston analysoimista ja tarkennamme erilaisten taustamuuttujien merkitystä

KIRJALLISUUS

Kansaneläkelaitoksen tilastollinen vuosikirja 2000. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 2001

Melkas, Tuula: Tasa-arvobarometri 1998. Helsinki: Tilastokeskus, SVT Elinolot 1998: 1

Melkas, Tuula: Tasa-arvobarometri 2001. Helsinki: Tilastokeskus, SVT Elinolot 2001: 1

Nätti, Jouko & Väisänen, Mia: Työajat ja työsuhteet kotitaloudessa. S. 45–65. Teoksessa: Lehto, Anna-Maija & Järnefelt, Noora: Jaksaa ja joutaa. Artikkeleita työolotutkimuksesta. Tutkimuksia 230. Helsinki:

muun muassa tässä artikkelissa käsiteltyjen kysymysten osalta. Eroja näyttää ilmenevän mm. siinä, että korkeammin koulutetut ja parempituloiset naiset ovat selvästi useammin halukkaita jakamaan vanhempainvapaata siten, että isät saisivat oman osuuden jatkeena nykyiseen vanhempainvapaakauteen; isän osuuden kasvattaminen pidemmän koko vapaakautta sen sijaan kiinnostaa naisia jokseenkin yhtä vähän riippumatta koulutus- ja tulotasosta.

Tilastokeskus, 2000

Ronkainen, Suvi: Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Tampere: Gaudeamus, 1999

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna: Parental leave in Finland. P. 85–121. In: Moss, Peter & Deven, Fred (eds.): Parental leave: Progress or Pitfall? Research and Policy Issues in Europe. Brussels: NIDI/CBGS Publications, 1999

Takala, Pentti: Lastenhoito ja sen julkinen tuki. Tutkimuksia 110. Helsinki: Stakes, 2000.